

Sygn. akt II CK 508/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 marca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa "C(..)"- Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w likwidacji w K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Skarbu Państwa
o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 marca 2005 r., kasacji strony
pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 maja 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt 1 w ten sposób, że ustala, iż Skarb Państwa - Minister Skarbu Państwa ponosi solidarną odpowiedzialność z powódką za zobowiązania związane z prowadzeniem zlikwidowanego Przedsiębiorstwa "C(..)" w K. powstałe do dnia 10 sierpnia 2000 r., przy czym odpowiedzialność Skarbu Państwa ogranicza się do wartości składników przejętego Przedsiębiorstwa na datę 30 sierpnia 2000 r. ustalonej według cen z chwili zapłaty i oddala powództwo w pozostałej części,

II. oddala kasację w pozostałej części,

III. znosi koszty procesu, z tym że uchyla pkt 3 wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 2 grudnia 2003 r., sygn. akt II C (...).

Uzasadnienie

Powódka Przedsiębiorstwo „C(..)” Spółka z o.o. z siedzibą w K. domagała się ustalenia, że pozwany Skarb Państwa przejmuję - na skutek rozwiązania w dniu 9 lipca 2002 r. umowy z dnia 10 sierpnia 2000 r. o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania – zobowiązania związane z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa w kwocie 1 110 768.88 zł.

Pozwany Skarb Państwa – Delegatura Terenowa Ministra do spraw Skarbu Państwa w Ł., reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa, wniosł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 2 grudnia 2003 r. Sąd Okręgowy w Ł. powództwo uwzględnił, ustalając, że zawarta w dniu 10 sierpnia 2000 r. umowa przez Wojewodę Łódzkiego z powódką o oddanie prywatyzowanego przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania została zawarta na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (tekst. jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397. ze zm. – dalej „ustawy”).

Umowa ta została rozwiązana w dniu 9 lipca 2002 r. jednostronnym oświadczeniem woli przez Skarb Państwa, przed upływem okresu na który została zawarta, z uwagi na to, że przejmujący przedsiębiorstwo nie wykonał zobowiązania z tytułu opłat.

Sąd pierwszej instancji uznał, że strona powodowa wykazała interes prawny w zgłoszeniu żądania ustalenia (189) k.p.c.), skoro między stronami powstał spór o to, czy z chwilą rozwiązania umowy o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania, zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa przechodzą na oddającego (Skarb Państwa) i w jakim zakresie, zwłaszcza że powodowa Spółka jest w likwidacji, której ukończenia zachodzi konieczność ustalenia tego, czy po stronie jej pasywów pozostają zobowiązania zlikwidowanego przedsiębiorstwa.

W kwestii oceny merytorycznej powództwa Sąd wskazał, że strony mają swobodę co do tego, jakie elementy tworzące pojęcie przedsiębiorstwa objąć przedmiotem czynności prawnej z zastrzeżeniem, że swoboda w wyłączeniu poszczególnych składników nie może iść tak daleko, aby zakres wyłączeń przekreślał istotę przedsiębiorstwa (art. 55¹ k.c.) Dlatego też zbycie przedsiębiorstwa powinno obejmować co najmniej te składniki, które determinują funkcje pełnione przez przedsiębiorstwo (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2000 r., I CKN 850/98 niepubl.).

Sąd Okręgowy zauważył, że w związku z rozwiązaniem umowy przejmującemu nie przysługiwał ani zwrot spełnionych świadczeń, ani nakładów poniesionych na przedmiot umowy (art. 53 zdanie drugie ustawy). Dlatego uznał, że zwrotowi podlega przedsiębiorstwo w takim zakresie, jaki wynika z zawartej umowy o przekazaniu. Skoro więc umowa ta, pod pojęciem przedsiębiorstwa obejmowała aktywa i pasywa, w tym zobowiązania, to jej rozwiązanie wywołało przejście na rzecz Skarbu Państwa zarówno jednych jak i drugich składników.

Wyraził pogląd, że zmiana wysokości zobowiązań w okresie trwania umowy jest naturalna i wiąże się z prowadzeniem przez powódkę działalności. Dla ustalenia wysokości zobowiązań uznał za miarodajny bilans powodowej spółki przy otwarciu likwidacji. Nie podzielił argumentacji, że przepisy art. 40 i 47 ustawy oddzielają pojęcie aktywów i pasywów prywatyzowanego przedsiębiorstwa.

W wyniku rozpoznania apelacji pozwanego Skarbu Państwa Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 27 maja 2004 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa będącego przedmiotem umowy z dnia 10 sierpnia 2000 r. o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania według ich stanu na dzień zawarcia tejże umowy oraz oddalił powództwo w pozostałej części. Sąd ten wskazał, że zgodnie z art. 39 ust 1 ustawy prywatyzacja bezpośrednia polega na rozporządzeniu wszystkimi składnikami materialnymi i niematerialnymi przedsiębiorstwa państwowego, czyli w gruncie rzeczy jest to rozporządzenie przedsiębiorstwem w znaczeniu przedmiotowym. Do tego typu prywatyzacji zaliczył także oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania (w leasingu). Wskazał, że na podstawie przedmiotowej umowy nastąpiło wykreślenie z rejestru prywatyzowanego Przedsiębiorstwa Nasiennego „C.(..)” postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 30 sierpnia 2000 r., które z tą datą utraciło być prawny jak również, iż umowa leasingowa może być rozwiązana przez Skarb Państwa przed upływem terminu, na który została zawarta i wówczas leasingodawca ma prawo domagać się wydania przedmiotu leasingu.

Z unormowania zawartego w art. 39 ustawy oraz postanowienia § 3 ust. 2 umowy stanowiącego, że w skład przedsiębiorstwa wchodzi między innymi zobowiązania i obciążenia wynikające z bilansu jego zamknięcia, Sąd wywiódł wniosek, że zwrotowi podlega przedsiębiorstwo w takim samym zakresie, jaki stanowiło przedmiot umowy z dnia 10 sierpnia 2000 r. Skarb Państwa przejął zatem, po rozwiązaniu umowy leasingowej i przekazaniu mu przez leasingodawcę przedmiotu umowy, zobowiązania

istniejące już w chwili zawarcia umowy. Jego zdaniem, pogląd przeciwny prowadziłby do oddłużenia prywatyzowanych przedsiębiorstw kosztem przejmujących przedmiot leasingu.

Wyrażając stanowisko, że Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania powódki powstałe w trakcie trwania umowy leasingowej, Sąd powołał się na postanowienie umowy (§ 3 ust. 3), zgodnie z którym przejmujący jest następcą prawnym przedsiębiorstwa, tj. wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki bez względu na charakter stosunku prawnego, z którego te prawa i obowiązki wynikają. Stąd wywiódł wniosek, że przedsiębiorstwo oddane do odpłatnego korzystania nie mogło zostać zwrócone w innym stanie, aniżeli z daty zawarcia umowy.

Pozwany Skarb Państwa w kasacji opartej na podstawie naruszenia prawa procesowego, tj. obrazie art. 4 ust. 1 i art. 7 ust 2 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 493 ze zm.), art. 67 § 1 k.p.c. , art. 233 k.p.c., oraz na naruszeniu prawa materialnego, a to art. 353¹ k.c., art. 40 ust 1 i art. 47 ustawy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Chybiony był zarzut obrazu art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie czynił uzupełniających ustaleń faktycznych, lecz w całości podzielił podstawę faktyczną wyroku Sądu pierwszej instancji, dokonaną w zasadzie na podstawie dokumentów niezakwestionowanych przez strony. Nie miał zatem obowiązku na nowo omawiać dowodów i prowadzić ich selekcji z punktu widzenia wiarygodności oraz mocy dowodowej. Sąd Najwyższy nie bada zasadności dokonanych ustaleń, a ocena dowodów mogła być przedmiotem kontroli kasacyjnej wyroków wydanych do dnia 5 lutego 2005 r. tylko wtedy, gdy w świetle dyrektyw wynikających z art. 233 § 1 k.p.c. okazała się rażąco wadliwa albo oczywiście błędna. Skarżąca w kasacji w istocie nie zakwestionowała tej oceny, skoro nie wskazała żadnych przeciwstawnych dowodów do dokonanych ustaleń. Nie można natomiast uchybienia niewyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy zakwalifikować pod hipotezę tego przepisu, odnoszącego się przecież do oceny dowodów.

Spór dotyczący odpowiedzi na pytanie, jaka jednostka organizacyjna powinna reprezentować Skarb Państwa, nie miał w sprawie w zasadzie istotnego znaczenia. Z art. 67 § 2 k.p.c. wynika, że za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe przez

organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie lub przez jego organ nadrzędny. Z chwilą podjęcia czynności procesowych za Skarb Państwa przez organ jednostki nadrzędnej staje się on organem uprawnionym do reprezentowania Skarbu Państwa i od tej chwili jemu należy doręczać pisma procesowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 1972 r., I Cr 412/72, OSN 1973, nr 7-8, poz. 137).

Zgodzić się jednak trzeba ze skarżącym, że Delegatura Terenowa Ministra Skarbu Państwa to organ Ministra Skarbu Państwa, a Dyrektor Delegatury działa i wykonuje swoje uprawnienia oraz obowiązki na mocy pełnomocnictw udzielonych mu przez Ministra Skarbu Państwa i w imieniu Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa. W rozpoznawanej sprawie jako statio fisci Skarbu Państwa należało zatem wskazać Ministra Skarbu Państwa.

Przystępując do oceny zarzutów dotyczących obrazy prawa materialnego, podkreślić należy, że ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych do tzw. prywatyzacji bezpośredniej, której formą jest między innymi oddanie likwidowanego przedsiębiorstwa w leasing w zakresie przejęcia długów powstałych przy jego prowadzeniu, zawiera uregulowanie szczególne zawarte w art. 47 ust 1 tej ustawy. W świetle tego przepisu przejęcie tych długów przedsiębiorstwa prywatyzowanego nie wymaga zgody wierzycieli. Ponadto bezwzględnie obowiązujący art. 47 ust. 2 tej ustawy przesądza, że kupujący, bądź przejmujący przedsiębiorstwo, jest odpowiedzialny za zobowiązania przedsiębiorstwa państwowego z tym że odpowiedzialność kupującego lub przejmującego taki podmiot ogranicza się do wartości przedsiębiorstwa według stanu z chwili nabycia, a według cen z chwili zaspokojenia wierzyciela. Różnica omawianej regulacji w stosunku do kodeksu cywilnego w zasadzie sprowadzała się do wyłączenia art. 526 k.c. (obecnie art. 55 § 4 k.c.), w miejsce którego miał zastosowanie art. 47 ust. 2 ustawy. To odmienne ukształtowanie zasad odpowiedzialności wynika stąd, że zbywane lub oddawane do odpłatnego wykorzystywania przedsiębiorstwo w procesie prywatyzacji bezpośredniej ulega likwidacji. W rozumieniu tej ustawy likwidacja oznacza utratę osobowości prawnej. W tej sytuacji zastosowanie więc art. 526 k.c. (obecnie art. 55 § 4 k.c.) byłoby bezprzedmiotowe. Nabywca nie mógłby przecież odpowiadać ze zbywcą, który nie istnieje.

W świetle art. 40 ust. 1 ustawy nie tylko kupujący przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym, ale także przejmujący przedsiębiorstwo wstępuje w wszelkie prawa i

obowiązki przedsiębiorstwa państwowego, bez względu na charakter stosunku prawnego, z którego te prawa i zobowiązania wynikają. Niewątpliwie jednak, bo to wynika z istoty umowy leasingu, przejmujący przedsiębiorstwo (leasingobiorca) z chwilą zawarcia umowy nie nabywa prawa własności, użytkowania wieczystego, czy innych praw rzeczowych składników majątkowych objętych tą umową. Z chwilą wykreślenia z rejestru sprywatyzowanego w ten sposób przedsiębiorstwa państwowego, choć podmiot ten w sensie prawnym przestaje istnieć, w ujęciu przedmiotowym przechodzi do rąk przejmującego (leasingobiorcy). Prawa natomiast, których umowa ta nie obejmuje i nie przenosi na leasingobiorcę, przechodzą na rzecz Skarbu Państwa i to nieodpłatnie. Składniki majątkowe stanowiące ich przedmiot podlegają hipotezie ogólnego art. 40 § 2 k.c. Stanowi on, że w razie nieodpłatnego przejęcia na podstawie obowiązujących ustaw określonego składnika mienia od państwowej osoby prawnej na rzecz Skarbu Państwa, odpowiada on solidarnie z osobą prawną (oczywiście zobowiązaną w tym wypadku z innego tytułu tj. z powodową spółką), która przejęła te długi bez zgody wierzycieli. Odpowiedzialność ta dotyczy zobowiązań powstałych przed likwidacją przedsiębiorstwa państwowego do wysokości wartości tych składników ustalonej według stanu z chwili przejęcia a według cen z chwili zapłaty.

Nawet przy opcji leasingu nabycia przez leasingobiorcę własności przedmiotu umowy nabycie przez Skarb Państwa własności i innych praw do chwili ich przeniesienia jest nabyciem nieodpłatnym, jeśli zauważyć, że ustawodawca w art. 53 ust 1 in fine ustawy zastrzegł, że gdy umowa zostaje rozwiązana przez Skarb Państwa przed upływem okresu na który została zawarta, to w takim wypadku przejmującemu nie przysługuje zwrot spełnionych świadczeń, ani nakładów poniesionych na przedmiot umowy. Z unormowania tego należy zatem wywieść wniosek, że w wypadku przedterminowego rozwiązania umowy leasingu w dalszym ciągu składniki majątkowe przedsiębiorstwa, objęte hipotezą art. 40 § 2 k.c., są składnikami nieodpłatnymi w rozumieniu tego przepisu.

Źródłem zatem solidarnej odpowiedzialności Skarbu Państwa za zobowiązania przejęte przez leasingobiorcę jest przepis art. 40 ust 2 k.c. (por. odpowiednio wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2003 r. II UK 123/03, OSNPiUS 2004, nr 15, poz. 269). Odpowiedzialność ta, jako odpowiedzialność wynikająca wprost z ustawy, wbrew zarzutowi skarżących, nie została wyłączona ani przez § 3 ust 3 ani przez § 8 ust 4 umowy. Dopiero w razie zawarcia takich wyłączeń zachodziłaby potrzeba odniesienia się do kwestii ich skuteczności.

Odpowiedzialność powódki za długi prywatyzowanego przedsiębiorstwa państwowego, które przejęła w leasing, wynika nie tylko z powołanego § 3 ust. 2 umowy, ale przede wszystkim z bezwzględnie obowiązującego art. 47 ust. 2 ustawy (por. postanowienie Sądu najwyższego z dnia 13 grudnia 1999 r., I CKN 382/99, OSNC 2000, nr 6, poz. 117). Rozwiązanie umowy leasingu przez Skarb Państwa nie zwalnia leasingobiorcy od odpowiedzialności za ta długi, chociażby z tego względu, że brak ku temu wyraźnej podstawy prawnej, a przejście ich z powrotem na rzecz przedsiębiorstwa państwowego jest niemożliwe, skoro z chwilą wykreślenia z rejestru utraciło ono byt prawny. Przyjęcie innego rozwiązania byłoby nie do pogodzenia z uzasadnionym interesem wierzycieli.

Z tych przyczyn, na podstawie obowiązującego jeszcze w postępowaniu kasacyjnym w rozpoznawanej sprawie art. 393¹⁵ k.p.c., skoro zaskarżony wyrok zapadł przed dniem 5 lutego 2005 r., częściowo wyrok zmieniono, a w dalszej części kasację oddalono (art. 393¹² k.p.c.).